

3 Analýza českých autentických textů – handout 6

Karel Čapek: Dášeňka (1933)

Když se to narodilo, bylo to jenom takové bílé nic, do hrsti se to vešlo; ale anžto to mělo pár černých ušisek a vzadu ocásek, uznali jsme, že je to psisko, a protože jsme si přáli mít psí holčičku, dali jsme tomu jméno Dášeňka.

Dokud to bylo bílé nic, bylo to slepé, bez očí, a co se nožiček týče, inu, mělo to dva páry čehosi, čemu se při dobré vůli mohlo říkat nožičky. Ale protože tu ta dobrá vůle byla, byly tu i nožičky, třebaže ještě za mnoho nestály; kdepak, stát se na nich nedalo, takové byly vratké a slaboučké, a s chůzí to byla, holenku, teprve potíž. Když se do toho Dášeňka pořádně obula (totiž ona se neobula, ale vykasala si na to rukávy (přesněji řečeno, ani rukávy si nevykasala, ale jenom si, jak se říká, plivla do dlaní) (rozumějte mi, ona si ovšem nemohla plivnout do dlaní, protože ještě plivat neuměla a dlaně měla tak maličké, že by si do nich netrefila), zkrátka když se do toho Dášeňka pořádně dala, dokutálela se za půl dne od máminy zadní nohy k mámině noze přední, přičemž se cestou třikrát nakrmila a dvakrát se vyspala. Spát a jíst uměla totiž hned od narození, tomu se učit nemusela; proto to dělala horlivě po celý boží den, a myslím, že i v noci, když se na ni nikdo nedíval, spala stejně svědomitě jako ve dne – takové to bylo pilné štěně.

Krom toho uměla pištět; ale jak štěně piští, to nakreslit nedovedu a ukázat bych vám to také nemohl, protože na to nemám dost tenký hlas. I mlaskat uměla Dášeňka od narození, když sála mámino mlíčko, ale víc už nic; jak vidíte, nebylo s ní zprvu mnoho řeči, ale její mamince (jmenuje se Iris a je hrubosrstá foxteriérka) to stačilo: celý den si měla se svým nunátkem Dášeňkou co povídat a suškat, očichávala ji, líbala a lízala, čistila a jazejkem umývala, česala a hladila, pěstovala ji, krmila ji, laskala ji, hlídala ji, své vlastní huňaté tělíčko jí podestýlala za polštář, a to se to, panečku, Dášeňce spalo! Abyste věděli, tomu se říká láska mateřská a u lidských maminek je to taky tak, však vy víte. Jenže lidské maminky dobře vědí, co a proč dělají; ale taková psí maminka to neví, jenom cítí, že jí to příroda káže. „Haló, psí paničky,“ káže hlas přírody, „pozor, pokud to vaše maličké je slepé a nanicovaté, pokud se to neumí samo bránit, ba ani se schovat nebo volat o pomoc, nesmíte se od toho ani hnout, to vám povídám; musíte hlídat, svým tělem je krýt, a kdyby se blížil někdo podezřelý, tedy hrr na něj a zadavte ho!“

Iris to vše brala strašně doopravdy, a když se přiblížil jeden podezřelý advokát, běžela ho zadávit a roztrhla mu nohavici; a když se blížil jeden spisovatel (však to byl Josef Kopta), chtěla ho také zadávit a kousla ho do nohy, a jedné ženské osobě roztrhla celé šaty, ba vrhala se útočně i na úřední osoby, jako je listonoš, popelář, elektrikář a ten pán od plynu. Krom toho ohrožovala množství veřejně činných osob, sápala se na jednoho poslance, měla jakési nedorozumění i se strážníkem, a díky své ostražitosti a bojovnosti uchránila svého jedináčka od všech úkladů nepřátel a zloby světa. Taková psí maminka, pánové, nemá snadný život; lidí je mnoho a všechny pokousat nemůže.

Úkoly:

1. Čím je typický styl Karla Čapka?
2. Vysvětlete žlutě zvýrazněná slova.
3. Vyhledejte v textu slova, která
 - charakterizují Dášeňku;
 - označují různé činnosti Dášeňky;
 - označují různé činnosti psí maminky;
 - označují profese;
4. Vyhledejte v textu zdvojnásoběná slova a slova citově zbarvená.
5. Uveďte synonyma.

6. Vysvětlete frazeologismy.

7. K čemu slouží růžové a zelené výrazy?

Karel Čapek: Vynálezce (1936)

Říkám vám, pane, na vynalézání musí být určitá metoda. Nemůžete se spoléhat na šťastnou náhodu nebo inspiraci; to byste to nikdy nikam nepřivedl. Nejdřív musíte přesně vědět, co vlastně chcete vynalézt. Většinou vynálezci něco vynalezou, potom teprve hloubají, k čemu to může sloužit, a nakonec tomu dají nějaké jméno. Já jsem ten postup obrátil, pane; co mne se týče, já nejdřív vynaleznu jméno, a teprve pak k tomu jménu zkonstruuju příslušnou věc; tím způsobem jsem přišel na docela nový zdroj technické inspirace. Od slov k věcem: to je můj postup.

Počkejte, jakpak bych vám to názorně vyložil. Například lidé už dávno vynalezli kovárny, tiskárny, čekárny, noclehárnu, udírny a takové krámy. Čekárny máme; ale moderní člověk nemá pokdy čekat; jeho heslo je rychlost, spěch, tempo. Jářku, proč mu tedy nezařídít spěchárný? Taková dobře vybavená spěchárna by ovšem musela být opatřena celou řadou spěchadel a rychlítek, strkačů, samostrojí, rámusidel a lomozítek; mám už zadané patenty na různé skřípačky, vrzátka, vyrušovadla a klopýtadla: samé nové přístroje a nářadí, pane, na které dosud nikdo nemyslel. To je to celé: musejí se vynalézt nová slova, aby se přišlo na nové věci a nová řešení.

Nebo podívejte se: máme už padáky, a dokonce celé padostroje; ale nikoho ještě nenapadlo sestrojít padátko, věc, která by pořád a za všech okolností padala. Proč vám mají padat jenom vázy, soška a jiné domácí předměty? Poříd'te si padátko! Padá se zárukou! Zkuste a budete spokojeni! Dodám vám také kotítka a kácedla v různém provedení, dále bimbadla ve všech velikostech a přepychové úpravě. Zakutálí se vám někdy knoflíček od límce? Kupte si náš patentní kutáleč! Kutálí se zaručeně po celé světnici.

Rodičové, poříd'te pro své děti špinítka! Ušetříte jim práci s umazáním jejich šatiček! Špinítka s krabicí špinidel toliko třicet korun. Do každé kuchyně náleží naše moderní připalovačka. Máte už ve svém šatníku naši zadrhovačku a naše krčítka? P. T. úřadům a kancelářím doporučujeme svůj samočinný odročovač. V žádné moderní domácnosti nesmí chybět náš vysoce výkonný rozbiječ a spolehlivá, přesně jdoucí zaspavačka! Docílíte zaspání při každé příležitosti! (...)